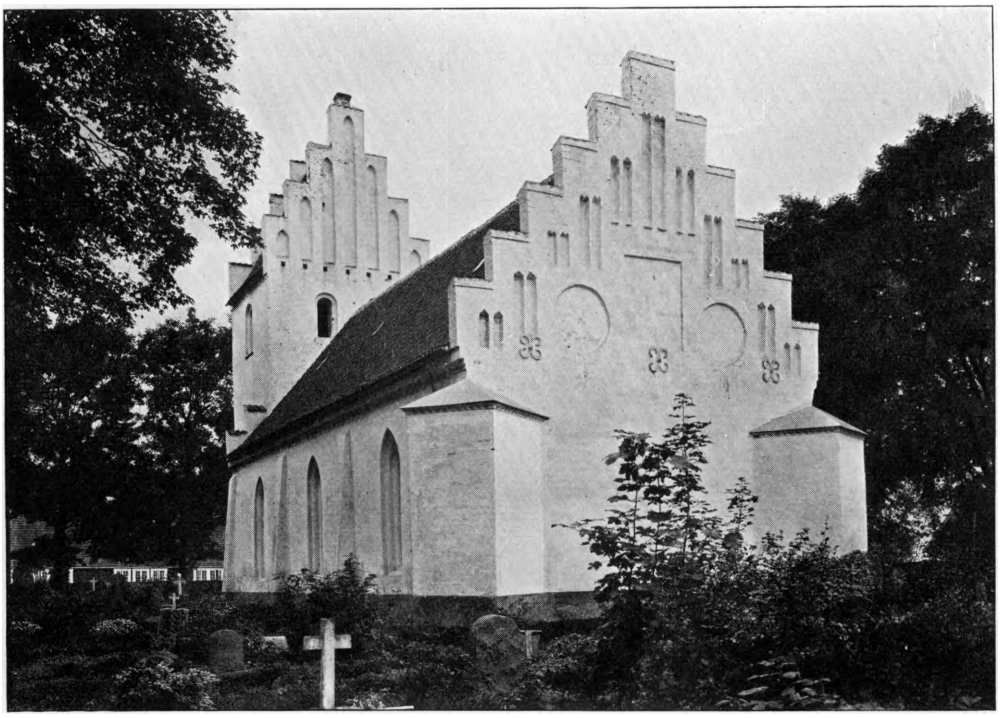

M. M. 1913

Fig. 1. Ulse. Ydre, set fra Sydøst.

ULSE KIRKE

FAKSE HERRED

Kirken, der ved kongeligt Gavebrev af 2. Marts 1556[1] blev skænket Peder Oxe til Gisselfeld, skulde herefter have været nedlagt og Menigheden forenet med Braaby, Ringsted Hrd., men det skete ikke og Kirken hørte siden under Gisselfeld som Herregaard og Kloster; 1. Januar 1912 overgik den til Selveje.

Kirkebyen, der nu næsten kun omfatter Avlsgaarden Ulsegaard, ligger nordvestligt i Sognet, tæt ved Bredden af Ulse Sø.

Bygningen er et middelalderligt Langhus med Taarn i Vest og Vaabenhus i Nord, men 1866—67 blev Kirken meget gennemgribende ombygget, og kun Taarnet og den østre Mur bibeholdtes i gammel Stand. Før denne Tid har der i Langhusets vestre Del været Rester af et *romansk Skib*. Høyen noterer 1832: »Kirken er af huggen Sten, men som det synes noget skødesløst opført. Tildels bag ved en af Hvælvingskapperne, paa venstre Side af Døren, ses et gammelt rundbuet tilmuret Kirkevindu«. Af en vedføjet Skitse fremgaar, at dette Vindue var romansk smiget.

Efter Ombygningen ses nu ingen sikre Spor af romansk Murværk. Hvor Materialerne i de gamle Murdele kan iagttages, er det *Kvadre af Faksekalk*

og Kridt i regelmæssige Skifter, baade i Langhusets Nordvesthjørne, hvis store Hjørnekvadre er synlige i Taarnets Trappehus, og i de utvivlsomt sengotiske Bygningsdele.

Med Sikkerhed kan det fastslaas, at det romanske Kor i sengotisk Tid har veget Pladsen for et *Langhuskor,* hvis Østgavl endnu er bevaret (Fig. 1). Den er næsten helt af Kridtkvadre og har under elleve i ny Tid ommurede Kamtakker en Blændingsdekoration, som tilhører Begyndelsen af 1500'erne: et stort, firkantet Midtfelt, hvis øverste Kant er rundstavprofileret, flankeres af to Cirkler, og disse tre ganske flade Blændinger, hvis Kanter er af Munkesten, omgives af kortere eller længere Piber, todelte med varierende Karvesnitstik, skaarne i Kridtsten.

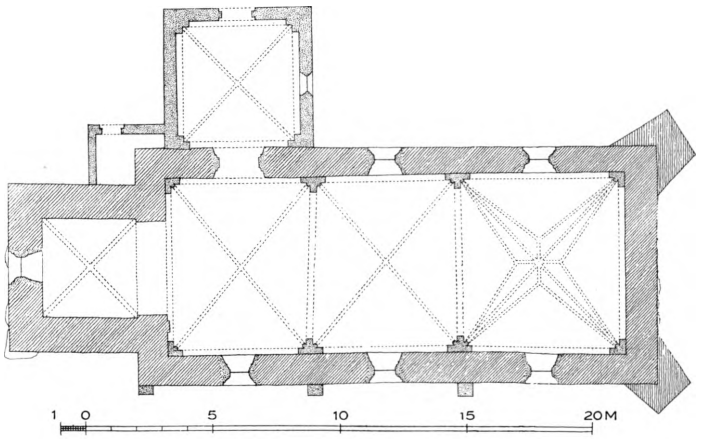

Fig. 2. Ulse. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1913 (Aage Roussell 1929).

I Langhusets vestre Del findes muligvis romanske Rester, men hverken for disse eller for den moderne Ombygning kan der angives sikre Grænser.

Det ligeledes *sengotiske Taarn* er indtil Glamhullernes Underkant næsten helt af Faksekalk-Kvadre, men derover af Munkesten med iblandede Kalkkvadre; paa Østsiden, under Skibets Tag, ses det, at Taarnet har Hjørnekvadre ligesom Langhusets Hjørne, og at der dog ogsaa forneden er enkelte Murstensskifter mellem Kvadrene, et Forhold, som allerede Høyen har bemærket. Taarnbuen er spids; Taarnrummet dækkes af et samtidigt Krydshvælv med Halvstensribber (ingen Overribber). Paa Mellemstokværkets Nordside findes en fladbuet, falset Dør, i hvis Munkestenskarme der sidder Jern til en Dørfløj, hvortil en ydre Træstige maa have fort op. Klokkestokværkets Glamhuller, hvoraf der er to mod Øst, men kun eet til hver af de andre Verdenshjørner, er fladbuede og falsede. Tandsnitgesimserne er murede af Bindere; de kamtakkede Gavle, der er stærkt ommurede, har syv spidsbuede Højblændinger. Bombjælkehuller findes baade i Gavlfoden og i Mellemstokværket, hvor de ogsaa viser sig i den af Langhusets Tag skjulte Østmur. Tagværket er sengotisk.

Af ubestemmelig Alder, snarest fra 1600'erne, er de plumpe *Støttepiller* ved Hjørnerne af Korgavlen. Ifølge et Kirkesyn 1662 var Bygningen meget brøstfældig og dens Istandsættelse ansloges til 964 Dlr.[2]

Ved Restaureringen i 1866—67, da Størstedelen af Langhusets Nord- og Sydmur ommuredes, fornyedes alle Rummets Vinduer, som fik spidsbuede Støbejernsstel, Norddøren, Gesimserne og Tagværket. Vaabenhuset, der afløste et ældre, og Taarntrappehuset byggedes helt af nyt. Det indre dækkedes af moderne Hvælv, der ligesom de nye Murpartier er af smaa, gule Mursten. Hele Kirken staar nu hvidkalket og teglhængt, det indre glatpudset.

Ved Varmeværkets Anlæg o. 1900 blev der en Meter under Skibets nuværende Gulv fundet nogle **Lerfliser* fra unggotisk Tid med Relieffer: Hjort, Løve og Løver om et Træ. De opbevares paa Gisselfeld[3].

INVENTAR OG GRAVMINDER

Altertavlen, der staar paa et nyt Alterbord, er et Maleri, forestillende Christi Opstandelse, af J. Roed 1867. Den samtidige Ramme er tegnet af Bindesbøll[4].

Altersølv. Kalk, 21 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1639, med sekstunget Fod, sekskantet Skaft, Knop med runde Blade og seks Rudetoppe, hvorpaa graverede Versaler: »Jhesus«; under Foden Mestermærke for Sten Pedersen (Olrik 458). Senere Bæger og *Disk,* begge af kbh. Prøvesølv 1695 med Mestermærke, sikkert for Johan Kohlmann (Olrik 272). *Oblatæske* af kbh. Prøvesølv, rund, med to Perlebaand paa Laag og Æske og en dobbelt, graveret Bladkrans; under Bunden Mestermærke for HWS (se Oversigt. Metalarbejder) og Aarstal [17]87 samt indprikket Vægtangivelse: »Vog 9 Lod ½ Qvet«; paa Laaget graveret: »Ulsøe Kirke rest. 1838«.

Alterstager, nye, af Plet.

Font, ny, af Cement. Den gamle †Døbefont var af Granit, efter Høyens Skitse med høj, bægerformet Kumme. Nyt *Fad* og *Kande* af Plet. †*Daabsfade,* 1) med Bebudelsen, efter Indskriften skænket 1662 af Karen, Enke efter Præsten Jesper Eriksen, der døde 1662, 2) af Tin, anskaffet 1831 (Kaldsbog).

Ny *Prædikestol* med Gipsstatuetter af Johannes, Petrus, Paulus og en Apostel.

Nyt *Stoleværk.* 1662 siges, at Stolene var meget gamle, men dog kunde istandsættes.[2] To *Pengetavler* fra nyere Tid.

Klokke af Støbestaal 1881. †*Klokke.* Midtpaa var et kronet C og Valgsproget: »Pietate et Justitia«; foroven: »Paa hans kongeli(!) Høiheds Veigne lode Lorents Tuxen Hr. Jens Perregaard och Ingvor Lavrsen mig støbe aff Mester Hans Meyer Anno 1664«[5]. 1662 fandtes der kun en lille Klokke, og en ny vilde koste 200 Rdl.[2] En †Klokke afgaves i Klokkeskat 1528.

Gravsten. 1) over Jesper Erichssøn, Sognepræst til Ulsøe og Freesløf i 37 Aar, død 15. Okt. 1662, 69 Aar gl. Sort Kalksten, 164 × 100 cm, bekostet af Enken Karen Saxisdaatter. Hjørnecirkler med livfulde Evangelistfigurer, og forneden Dødssymboler. Senere er indhugget en Indskrift, med mindre Ver-

saler, over Hans Christofer From Beck, forrige Sognepræst til Ulsøe og Braabye Menigheder, født 1. Maj 1737, død 16. Maj 1793. Nu i Vaabenhusets Nordvæg.

2) over Anna Justisdatte(r) Bouckorst, »en Første Fødde af Ulsøe Degnebolig« 30. Juli 1713, død 30. Sept. 1715. Ølandsk Sten, 45 × 45 cm, nu i Trappehusets Nordvæg.

3) over C. P. Muhvad. »Efterat dend fordum velærværdig og høylærde nu sl. Guds Mand Mag. Clemen Pedersøn Muhvad havde i 21 Aar som disse Meenigheders Hyrde ført et ustrafligt Liv og i 19 Aars kiærlig Ægtesckab med sin nu dybt sørgende Enke Gundel Andersdaatter avlet 3 Sønner og to Dattre (!) og i ingenting savnede Guds rige Velsignelse blev hand d. 20. April 1717 i sin Alders 51 Aar hiemsøgt ved een forskreckelig Ildsvaade, som fortærede ey allene hans Huus med hvad hand deri eyede, men endog betoeg hans Hustrue en elskværdig Mand, hans 2 efterlatte Sønner en umistelig Fader, ham selv med 5 andre Mennesker Livet overladende Himmelen hans dyrekiøbte Siæl og denne Grav hans fortørrede Been og hensmulnede Aske«. Formaningsvers. Ølandsk Sten, 159 × 76 cm, med Rosen- og Tulipanbuketter i Hjørnerne; nu i Vaabenhusets Nordvæg.

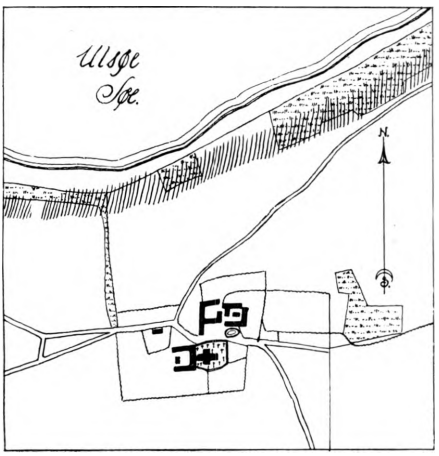

Fig. 3. Ulse 1785.

4) over Oluf Jacobsen Resen, Sognepræst for Ulsøe og Fresløff i □ Aar, Provst i Fakse Herred i □ Aar, død d. □, □ Aar gammel, og Hustru Anna Margrethe Tønnesdaatter Rosendal, gift i 26 Aar, død 17. Juli 1745, 65 Aar gammel, og deres eneste Søn Jacob Olufsøn Resen, død i sit 9. Aar. Kalksten, 180 × 112 cm, med Hjørnerosetter; nu i Trappehusets Vestmur[6].

KILDER OG HENVISNINGER

Kaldsbog 1737—1837 (LA), 1844—1919 (ved Embedet). — Præsteindberetning 1758 (LA). — Museumsindberetninger af J. B. Løffler og W. Mollerup 1894, Th. Havning og M. Mackeprang 1913. Revideret af C. A. J. og V. H. 1932. — Høyens Notebog XI, 1832.

Rasmussen: Gisselfeld, 1868 430 ff.

[1] Kanc. Brevbøger. 2. Marts 1556. [2] Kommiss, over Kaj Lykke. Pk. 1, Læg 1, Litra J, (RA. VA. II, 42). [3] Notits af C. A. Jensen 1905 (NM). [4] Trap, 2. Udg., III, 1872, 509. C. Reitzel: Fortegnelse over danske Kunstneres Arbejder 1807—1882, S. 559. [5] Rasmussen: Gisselfeld S. 431. Valgsproget er Christian V's, der som Arveprins havde Gisselfeld i Forlening. [6] Indskrifterne Nr. 1, 3, 4 er gengivne Kirkehist. Saml. 5. R. II, 600.